

En rejse på tværs af grænser og begreber

Rent juridisk er der enorm forskel på at være migrant og flygtning. Men i praksis kan de, der starter som migranter, hurtigt blive flygtninge, og flygtninge kan med tiden blive migranter. I fremtiden vil det sandsynligvis blive endnu vanskeligere at skelne klart.

af Ahlam Chemlali

I det nordlige Burkina Faso begyndte en ung mand, jeg vil kalde Samuel, i begyndelsen af 2020 en rejse, der ville tage ham på tværs af Sahara og fem landegrænser. Han rejste hjemmefra, efter hans far døde, og afgrøderne på deres land havde slået fejl for tredje gang. Samuel måtte som den ældste af sine fire søskende finde ud af, hvordan han skulle forsørge familien.

Samuel tog til nabolandet Mali for at finde arbejde, men Mali var en konfliktzone og for usikkert at være i. Kort efter krydsede han grænsen til Algeriet, men her manglede han en arbejdstilladelse, og arbejdsgiverne ville derfor enten underbetale ham eller helt undlade at betale ham. Politiet tæskede ham og andre papirløse migrantarbejdere. I mellemtiden havde Samuel hørt fra flere, at der var masser af arbejde i Libyen. Han tog afsted.

Kort tid efter hans ankomst til Sabhā i Libyens sydlige ingenmandsland på kanten af Saharaørkenen, hvor lovløshed og anarki fortsat reagerer, blev han kidnappet af en lokal milits og ført til en af Libyens berygtede detentionslejre, hvor

overgreb mod migranter er hverdag. I otte måneder levede Samuel sammen med hundredvis af migranter under kummerlige forhold, hvor han blev udsat for tvangsarbejde, vold og tortur.

Sammen med en anden ung mand fra Mali formåede han en nat at kravle ud ad et ødelagt vindue og flygte ud af lejren i nattemørket. Planen var at tage en båd fra Zuwarah i det vestlige Libyen, men de opdagede hurtigt, at de ikke havde penge nok til smuglerne. De begyndte derfor i stedet at gå mod den tunesiske grænse. Den dage lange vandring på tværs af ørkenen var fysisk udmattende, og Samuels ven, der hostede blod, overlevede ikke turen med sit dårlige helbred og voldsomme skader fra lejren. Samuel begravede ham ved en olivenlund, bad en bøn og fortsatte mod grænsen.

Ved ankomsten til den tunesiske grænse blev Samuel først tilbageholdt og tæsket af grænsepolitiet. Til sidst fik han dog lov til at krydse grænsen, efter at han tilbød dem de sidste libyske dinarer, han havde gemt i sine sko. I havnebyen Zarzis i Tunesien, ikke langt fra den libyske grænse, blev Samuel efter længere tid re-

gistreret hos FN's Flygtningeorganisation UNHCR, og efter en langtrukken og kompliceret asylproces opnåede han til sidst flygtningestatus.

Fra migrant til flygtning

Jeg mødte Samuel under mit feltarbejde i Tunesien. Hans voldsomme historie og oplevelser med døden i Saharaørkenen, politivold i Algeriet og torturen i Libyen kunne desværre have været fortalt af mange af de andre mennesker i lignende situationer, jeg har mødt. For mange af dem handlede det aldrig om at migrere til Europa, men om at finde sig et arbejde, forsørge deres familier og skabe sig et meningsfyldt og sikkert liv.

Netop det har Samuel til fælles med de fleste migranter og flygtninge. Og det på trods af en kontinuerlig intensivering af militariseret kontrol ved EU's sydlige grænser og en forskydning af EU's grænser ind i Afrika, der har resulteret i hårdere grænser, og i at transitområderne i Nordafrika er blevet permanentliggjort og på mange måder er uigennemtrængelige.

Samuel var som udgangspunkt migrant, der endte med at flygte fra Libyen, og da jeg mødte ham i det sydlige Tunesien, var han blevet en flygtning. Mange forestiller sig, at begreberne 'migrant' og 'flygtning' er to meget forskellige kategorier med klare og tydelige distinktioner. Virkeligheden viser dog et mere flydende og broget billede.

Ofte bliver begrebet 'migrant' anset som en slags overkategori, der betegner en person, som forlader sit eget land for at bosætte eller opholde sig i et nyt. Heri forstås flygtning som en slags "underkategori", altså en flygtning er en migrant, der er flygtet fra sit hjemland.

UNHCR skelner benhårdt mellem migranter og flygtninge. Det gør de for at beskytte flygtninges rettigheder. Der er nemlig stor forskel på de to grupper rent juridisk i forhold til beskyttelse og ret til ophold. Om migranter udtaler UNHCR på sin hjemmeside, at migranter "vælger at flytte, ikke på grund af en direkte trussel om forfølgelse eller død, men primært for at forbedre deres liv ved at finde arbejde, eller i nogle tilfælde af uddannelse, familiesammenføring eller andre årsager."

Om flygtninge skriver de, at "flygtninge er mennesker, der er flygtet fra krig, konflikt, vold, forfølgelse eller brud på menneskerettighederne og befinder sig uden for deres hjemland. De er defineret og beskyttet af Folkeretten og må ikke udvises eller returneres til situationer, hvor deres liv og frihed er i fare."

Tendensen til at blande flygtninge og migranter sammen, eller at omtale flygtninge som en underkategori af migranter, kan derfor have alvorlige konsekvenser for livet og sikkerheden for mennesker, der flygter fra forfølgelse eller konflikt. Dette kompliceres yderligere med nyere begreber som 'tvungen migration', hvilket er personer, som er nødsaget til at forlade eller flygte fra deres hjemland for at søge andre muligheder eller beskyttelse andetsteds. Eller "mixed migration", der refererer til de nye blandede migrantstrømme, hvor man rejser sammen, generelt på en irregulær måde, over de samme ruter, bruger de samme transportmidler, benytter sig af de samme smuglernetværk og information, men af forskellige årsager og baggrunde.

De blandede bevægelser, som vi for eksempel ser over Middelhavet eller på tværs af Sahara, kan omfatte asylansøgere, flygtninge, statsløse, ofre for menneskehandel, uledsagede børn og migranter i irregulære situationer. De mænd, kvinder og børn, der rejser på denne måde, er ofte enten blevet tvunget fra deres hjem på grund af en væbnet konflikt eller forfølgelse, fattigdom, klimaforandringer eller en søgen efter et bedre liv. Selvom de kan have forskellig nationalitet, rødder, køn, baggrund, vilkår og årsager i forhold til at være, hvor de er, eksisterer der en lang række fællestræk. Nogle af disse er, at man er parat til at vente i transit, betale mere eller tage farligere ruter for at nå sit mål. Og det er netop i situationer som disse, at de meget fastlåste ideer om to distinktive grupperinger udfordres og kompliceres.

En mere mudret fremtid

Den 20. august 2015 rystede nyhedsstationen Al Jazeera de globale medier, da de meddelte, at de ikke længere ville bruge udtrykket 'migrant' om mennesker, der krydser Middelhavet.

”Paraplytermen ’migrant’ er ikke længere egnet, når rædslerne, der udfolder sig i Middelhavet, skal beskrives. Ordet har udviklet sig fra sin ordbogsdefinition til et værktøj, som dehumaniserer og distancerer, til et stumpt skældsord. Døde »migranter« har ikke den samme værdi for medierne som andre døde (...). Druknekatastroferne rykker længere og længere ned på nyhedsdagsordenen. Vi taler sjældent om de døde som individer mere. De er tal,” forklarede Barry Malone, der er onlineredaktør hos AJ English.

Ifølge nyhedsstationens journalistiske ledelse blev ordet migrant for politisk ladet, for nedsættende og alt for simpelt at bruge i dækningen. Det ellers tiltænkte neutrale paraplyudtryk

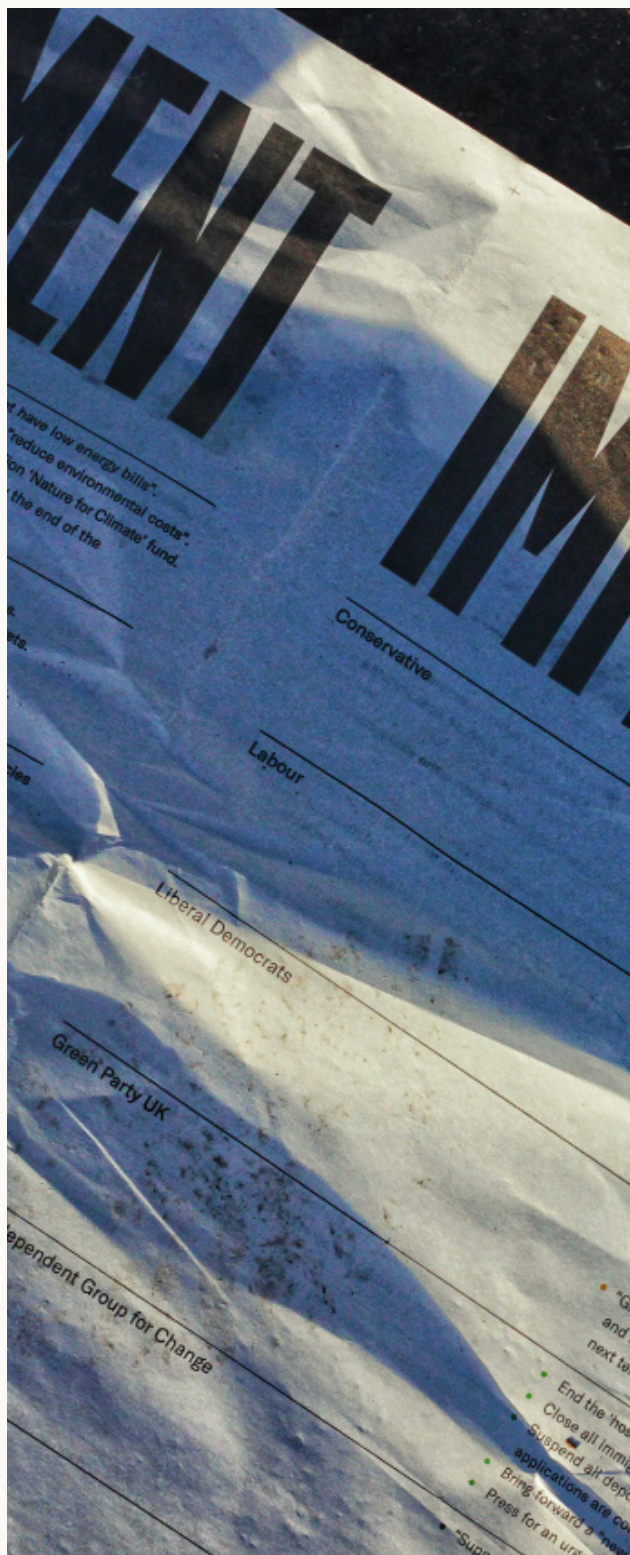
’migrant’ er i dag polariserende, og næsten blevet synonymt med ’økonomisk migrant’, der kun er på mission for at ”stjæle job og dræne Vesten for beskæftigelse og kapital,” som Barry Malone udtalte.

Den hårde migrations- og flygtningedebat samt politiske diskurs har bidraget til øget politisering af begreberne, hvor man i højere grad hører politikere benytte sig af udtryk som ”rigtige” flygtninge og ”illegale” migranter. Mange af de migranter, jeg mødte i Tunesien, var ikke flygtet fra krig, men som i Samuels tilfælde havde deres afgrøder for eksempel slået fejl. På grund af klimaforandringer var der i stigende grad udbredt

tørke, der havde umuliggjort landbrug og fiskeri. Dette var udslagsgivende for, at de startede deres rejse og endte som migranter eller flygtninge i Nordafrika.

Måske vil vi om nogle år kalde dem for klimaflygtninge eller klimamigranter, der i dag ikke er beskyttet under de internationale konventioner. Det er kompliceret, men det er også sikkert, at vi inden for de nærmeste år kan forvente både forværrede klimaforandringer, konflikter og krige, som vil øge antallet af mennesker, der vil forsøge at forbedre deres livsgrundlag. Hvad vi vælger at kalde dem, og hvordan vi på den baggrund handler, vil få betydning for mennesker som Samuel.

Ahlam Chemlali er ph.d.-studerende ved Dansk Institut for Internationale Studier og Aalborg Universitet, Global Refugee Studies. Ahlams forskning undersøger de lokale og kønnede effekter, herunder vold, livet i transit og migranternes vilkår i Nordafrika og sammenhængen med EU's tiltagende grænse- og migrationsrestriktioner. Ahlam har lavet etnografisk feltarbejde særligt i Tunesien og Libyen.

MIGRATION

- End freedom of movement after the UK has left the European Union.
- EU immigrants to "only be able to access unemployment, housing and child benefit" after five years.
- "Require new arrivals to contribute" to funding the NHS.
- "Overall numbers" of immigrants "will come down", with "fewer lower-skilled migrants".
- "Review" border controls to "make them more effective".
- Establish a "humane" immigration system and scrap Conservative migration targets.
- Provide compensation to those affected by the Windrush scandal.
- Keep freedom of movement if still in the EU, "subject to negotiations" in case of Brexit.
- "Fix the broken immigration system by scrapping the Conservatives' hostile environment, ending indefinite detention and taking powers away from the Home Office."
- "Resettle 10,000 unaccompanied refugee children in the next five years."
- "Fix the broken immigration system by scrapping the Conservatives' hostile environment, ending indefinite detention and taking powers away from the Home Office."
- "Resettle 10,000 unaccompanied refugee children in the next five years."
- "Fix the broken immigration system by scrapping the Conservatives' hostile environment, ending indefinite detention and taking powers away from the Home Office."
- "Resettle 10,000 unaccompanied refugee children in the next five years."